

Metsänhoitaia Osmo Merikoski

Kokemuksia eri arkistoista ja Sika-Kalle.

Sukututkimustyössä esiintulleita ongelmia
ja niihin löytyneitä ratkaisuja.

Aihe - kokemuksia sukututkimuksesta eri arkistoissa - on laaja ja se onkin rajattu niihin vaikeuksiin, joita olen kokenut sukuja tutkiessani. Nämä vaikeudet muuttuvat ajan kuluessa ja aluksi ne tietenkin ovat samoja kaikilla aloittelijoilla.

Omalta kohdaltani muistan ehkä vaikeimpana käsialojen ymmärtämisen, ja en suinkaan tarkoita niitä vanhoja 1600- ja 1700-luvun käsialoja, vaan ihan tavallisia 1800-luvun käsialoja, jotka ovat monta kertaa arvattavia. Arvaamalla piti kehittää erilaisia systeemejä, että olisi selvinnyt, mitä epäselvällä sanalla tarkoitettiin. Tämänäyttypiset ongelmat ovat ajan kuluessa vähentyneet, vaikka eivät tietysti kokonaan, koska aina löytyy vieläkin sellaisia sanoja, että hyvä on, jos jollain konstilla saa niistä selvän.

Tällä hetkellä koen erittäin suurena ongelmana ajankäytön eli sen, millä tavalla seurakuntien kirkonkirjat ja mikrofilmit voidaan lukea sillä tavalla, ettei arkistossa haaskaantuisi tarpeettomasti aikaa. Suurin vaikeus minulla on ollut, että löytäisin sen oikean talon, tai kylän ja talon, jossa tutkittavan henkilön nimen pitäisi olla. Normaali systeemi on, että Suomen sukututkimusseuran selväkielisistä historiakirjakopioista saadaan syntymäajan perusteella asianomaisen henkilön isä ja äiti ja sitten siinä on merkintä kylästä, jossa lapsi on syntynyt, mutta ei kirkonkirjan sivua, jossa kylä on. Tämä tuottaa monta kertaa vaikeuksia, erilaisia vaikeuksia eri seurakunnissa.

Jos ajattelemme tätä meitä lähinnä olevaa Tamperetta, niin täällähän yhden vanhan Messukylän osan liittäminen Tampereen kaupungin seurakunnaksi tapahtui niin viattomasti Messukylän kirkonkirjoissa, että seuraavassa kirjassa ei vain ole niitä ihmisiä eikä niitä taloja, jotka siirtyivät Tampereelle. Jos ei tunne tätä seikkaa, niin menee pitkän aikaa ennenkuin rupeaa "raksuttamaan päässä",

mikä tässä nyt on vialla, ja sitten täytyy mennä kysymään joltain ja niin sitten kanslistit kertovat, että "jaa niin juu, me ollaan nyt kaikki silloin muutettu Tampereen kirjoihin". Tampereen kirkonkirjoista täytyy taas hakea kaikki uudestaan. Tampereeltahan ei juurikaan ole muuta niin vaikeaa kuin nämä liitokset, jotka tyrmäisivät aloittelevan sukututkijan heti alkuun. Pirkkalasta liitettiin Pispala, Epilä jne. Tampereeseen v.1937: jälleen Nokialla olevissa rippikirjoissa ei sanallakaan missään kohdassa sanota, että jatko on löydettävissä Tampereelta, pitää vain tietää tämä ja jos ei sitä tiedä, niin kysyttäväksi tulee.

Vanhemmassa Pirkkalassa oli paljonkin ongelmia. Oli Hämeenläänin puoleista Pirkkalaa, oli Turunläänin puoleista Pirkkalaa ja molemmat eri kirjoissa. Taas täytyy tietää kummasta hakee. Ainoastaan Ylöjärven kirkonkirjoissa on merkintä siitä kun Lielahdi siirrettiin Tampereeseen. Siellä on selvästi merkitty, että nämä henkilöt on siirretty Tampereen Harjun seurakunnan kirjoihin. Tämä on ainoa tapaus, jossa olen tämän asian nähnyt.

Muuten täällä Pirkkalan - Ylöjärven - Harjun kolmiossa on monta mutkaa matkassa. On ollut Harjun seurakunta aikanaan ennen Ylöjärveä ja Ylöjärven ja Pirkkalan ja Ylöjärven ja Harjun välillä ei ole selvää rajaa. On monta kirjaa päällekkäin Ylöjärveä Harjun kanssa ja Harjua päällekkäin Ylöjärven kanssa. Taas vastavasti Harjun ja Pirkkalan, Harjun ja Nokia välillä. Tässä on vielä semmoinen ylen hassu juttu, että jos katsoo mikrofilmien luetteloa, niin nämä mikrofilmiluettelot ovat kaikki Nokian nimen alla. Nokian nimen alta on sitten yritettävä hakea sekä Harjua että Pirkkalaa ja saa hakea monta rullaa turhaan, ennenkuin huomaa, millä tavalla asia menee, mitkä numerot koskevat Harjun puolta ja mitkä Pirkkalan puolta. Tämmöistä monenlaista ongelmaa niissä on.

Nokian ympärillä pyörii sitten vielä Tottijärvi, joka on yksi niistä kaikkein helpoimmin tutkittavia selvien kirkonkirjojensa vuoksi, paitsi että Tottijärven viimeiset ovat ovat Nokialla ja niistä vanhimmat kirjat Hämeenlinnan maakunta-arkistossa. Mikrofilmejähän on kyllä kirjastossa. Tottijärven vanhimmat osat ovat Vesilahdella.

Näitä esimerkkejä voisi jatkaa vaikka kuin paljon esim. Ikaalisista. Entiseen Ikaaliseen kuuluivat Parkano, Kihniö ja Jämskä. Kirkonkirjoja edeltävältä ajalta ne kuuluivat vielä Hämeenkyröön.

Kaikista kamalin tutkittava taitaa olla Ruovesi. Se on kolmen läänin alueella, Vaasan-, Hämeen- sekä Turun ja Porinläänin alueella. Kaikki ovat eri kirjoissa. Jos ei tiedä alueen topografiaa, niin joutuu pyörittämään turhaan monta rullaa. Ruovedellä on sitten vielä tämä Vilppulan tapaus. Vilppula erkani omaksi pitäjäkseen ja samoin Pohjaslahti, joka liitettiin kylläkin taas takaisin. Orivedellä on samanlaista Juupajoen kanssa.

Mitä edelläolevien kaltaisten tapausten kanssa pitäisi tehdä? Hämeenlinnan maakunta-arkistossa on muutamista seurakunnista (esim. Hattula, Hauho) laadittu kirkonkirjojen yhteyteen hakemis-

torekisteri, jossa näkee taloittain ja torpittain millä sivulla mikin talo on. Jos tällaisen saisi edes paperilla viereensä, kun tekee tutkimusta, se helpottaisi suunnattomasti. Tämänkaltaista apua pitäisi jonkun instanssin ruveta tekemään, sillä tällä hetkellä sitä ei tiettävästi tee kukaan. Joku silloin tällöin on sitä kai Hämeenlinnassa tehnyt. Jyväskylän maakunta-arkistossa on taas lyhyt katsaus seurakunnan eri liitosjutuista ja osien muuttamisesta. Lyhyt katsaus kustakin tällaisesta tapauksesta olisi ihan paikallaan ja välttämätön. Itse asiassa koko Suomesta se olisi tarpeen. Millä tavalla tämä organisoidaan ja kuka lähtisi asiaa ajamaan, on yksi ongelma. Rahaahan tuntuu seurakunnilla riittävän, pitäisikö sitten vain painaa päälle, puhua asiasta, ehdottaa otettavaksi ohjelmaan ja tarjoutua joisain tapauksissa jopa tekemään sitä.

Sika-Kalle.

Pelkästään numerotiedot ja polveutumisoppi eivät tietenkään ole kaikki kaikessa sukututkimuksessa, vaan siihen kuuluu myös historiikkien etsimistä ja tekemistä. Käyttäisinkin esitykseni loppuosan lukemalla erään katkelman, oikein todella hauskan, Forssasta; historiantieteilijä Auvo Hirsjärvi, kansallismuseon amanuenssi, on kirjoittanut muistelmia Sika-Kallesta, nimeltään Kalle Kustaa Ekholm. Esityksen nimi on "Forssalainen originaali 1869-1926" ja se on eripainos Lounais-Hämeen kotiseutu- ja museoyhdistyksen vuosikirjasta no 53.

Seuraavassa osia luetusta:

Kalle asui aivan Ronttismäen alkupäässä "Haara-Tammen" takana, I linja 3:ssa, jonka lienee jo rakentanut hänen isänsä Kustaa Ekholm, "Pankki-Ekholmiksi" kutsuttu pikkurikkaan maineessa ollut vähän pomon tapainen tehtaalainen. Viimeksi syntymäseudulla käydessäni talo oli yhä paikallaan varsin entisellä hahmolleen. Ei se suuren suuri ole; lieneekö entisen lihapuodin lisäksi muuta kuin kyökki ja kamari. Puotihuone lienee ollut varsin koruton; linjalle päin oli akkunallinen ovi. Liikekilpeä ei ollut eikä tarvittu; paikka tunnettiin muutenkin. Linjan ja rakennuksen välissä on ojan tapainen, jonka yli ei kuitenkaan vienyt edes lankun patkka; asiakkaat saivat harpata miten taisivat. Oven kohdalla ei myöskään ollut minkäänlaista rappuaskelta kynnykselle nousua helpottamassa. Niinpä tapahtui, että yhteiskoulun rehtoripappi ohii kulkiessaan meni kansanomaisuutta tavoitellen ihmettelemään oviaukossa seisovalle Kallelle, että onpas siinä korkea porras. Sitä hänen ei olisi pitänyt tehdä, sillä Kalle antoi heti tulla täydeltä laidalta: "Luin tässä

tuonnottain sanomalehdestä, että Tanskan talonpojat ovat sivi-tyksessä kahta porrasta korkeammalla kuin Suomen opettajat!"

Kallen tontilla kasvoi muutama omenapuu, joiden sato mahtoi olla maineessa niin määrän kuin laadunkin puolesta, niiden kasvu-alueesta kun väkevoitettiin verellä ja kait muillakin teuras- tusjätteillä. Ei ihme, että mäen pahat pikkupojat pyrkivät ni- tä verottamaan. Silloin saattoi tapahtua, että ikkuna aukesi, ja varhaisisyksyisen yön pimeyteen singahti kaamea, anatomisen oppisanaston omaperäistä hallintaa kuvastava uhkaus: "Pois pois pojat minun omenapuistani, taikka minä ripustan teidän hermo- langan päähän!"

Lauantaisin Kalle pystytti lihapöydän torille, jonne oli matkaa puolisen kilometriä. Leskimieheksi 1912 jääneellä Kallella oli apunaan Manta-niminen naisihminen, jonka osalle mm. lankesi tä- pötäyteen lastattujen käsirattaiden lykkääminen torille. Siinä oli samassa kuormassa pöydänkansi pukkijalkoineen, lihatiinu sisäلتöineen, lihatukki, kirves ja puntari. Siis yllinkyllin Manta-rukalle, varsinkin kuuluisalla forssalaisella kurakelillä. Tietysti Manta pyrki joskus marisemaan, mutta Kalle, joka vie- ressä marssi leveesti lautakonkia rasvanahkasaappaissa, sarka- pomppa auki ja peukalot tapansa mukaan liivinreijissä, antoi heti kuulua: "Tiedätkös sinä! - o - ! ollenkaan, kuinka paljon sinä tulet minulle kustantamaan?" Kerran Manta oli jäänyt pois, mikä antoi jollekulle turhanute- liaalle syyn kysyä, missä Manta on. Tästä Kalle ei pitänyt, vaan tuotapikaa modernisoi tilanteen edellyttämän aidon vanhankansan vastauksen: "Mantu söi Nestor-saippuaa ja halkes."

Tarpeen tullen Kalle osasi olla kohteliaskin, alati omaleimai- suutensa säilyttäen. Pappilaan ei ollut pitkälti, ja seurakun- nan kunnostettua siihen liittyvän laveahkon puutarhan, ilmaisi Kalle aidan yli hyväksymisensä soveliaan raamatullisessa sävy- sä: "Teillä on täällä nyt ihanat asuinsijat." Keväänä -25 osuivat kohdakkain Kalle ja koulunkäyntiään lopet- televa pappilan Masa. Edellinen tiedusteli: "Sinusta tehdään nyt ylioppilas?" Masa myönteli varovasti ja Kalle jatkoi: "No onnea ja jatkannaisuutta!" Maikki-ruustinna ostoksilla ollessaan pyysi itsekin päästä vaa- kaan, mihin Kalle tietysti suostui ja ihastuneena totesi: "Ruus- tinnahan painaa enemmän kuin minun suurin teurassikani!"

Kallella oli silmää myös yleisille terveydenhoidollisille sei- koille. Kun uutta teurastamoa suunniteltiin Loimijoen törmälle, ei Kalle hyväksynyt paikan valintaa, koskapa "jokainen pieni ve- ritippa-hajuisuus"jokeen valuessaan saastuttaisi sitä.

Viimeksi olen säästännyt sen milloin paremmin, milloin huonommin kerrotun tapahtuman, jonka puitteissa Kallen arvokas mahtipon- tisuus lienee kohonnut korkeimpaan kunniaansa, eikä syyttä. Leskimiehenä elellessään Kalle käsi silloin tällöin Viksbergin tehta- an työmaaruokalassa, jonne siihen aikaan oli ulkopuolisil- lakin pääsy, mutta tungosta välttääkseen hän saapui hyvissä ajoin ennen pillin soimista. Tällaisella matkalla hän oli sil- loinkin, kun vastaan sattui pahaksi onnekseen valvontaretkellään itse tehtaiden ylin isäntä, rahatarkka kauppaneuvos in spe Isak Julin. Syntyi seuraavanlainen keskustelu:

J.: "Minnekäs te menette?"

K.: "Syömään."

J.: "Mutta eihän kello vielä ole 11!"

K.: "Vatsa vaatii."

J.: "Menkää heti konttoriin, saatte lopputilin!"

K.: "Kuulkaas herra Juliini! On vain yksi, joka voi minulle lopputilin antaa, ja (osoittaen kohti taivasta) hän on tuolla!"

Kalle jatkoi rauhassa matkaansa, Iisakki äimistyi, meni sahan konttoriin, löysi uittosakin pomon paksun Hieperin, jolta kysyi, kuka se oli, jonka kanssa hän äsken puhui.

H.: "Jaa toi kun tuala mennee?"

J.: "Niin niin, kuka se on?"

H.: "Se on simmoten Sika-Kalle."

J.: "Mikä! -: Sika-Kalle?"

H.: "Yks lahtari tualta Konttismäjestä."

Esirippu.

Siinä arvatenkin vain murto-osa Kalle Ekholmin aivokopassa vuosien mittaan pulpahtaneista mietelmistä ja sananpaukahduksista, mutta nämäkin riittänevät luomaan eloisan kuvan kansanmiehestä, jonka merkillinen omaleimaisuus rakentui epätavallisille älynlahjoille, sanavalmiudelle ja ovelalle huumorintajulle, vaan ei suinkaan yksinkertaisuudelle tai pelkälle rääväsuaisuudelle. Pohjimmiltaan hänen on täytynyt olla hyväntahtoinen mies. Huomiota kerrotaan herättäneen hänen deklamoivan huolellisen kielenkäyttönsä, etenkin inessiivinpäätteen korostetun tarkan epätammlaisen ääntämisen. Voimansa päivinä hänen olemuksensa ehdottomasti kuului kotiseutumme kuvan myönteisiin piirteisiin, joiden tallettamiseksi vuosikirjamme sivut ovat omistettut.

o o o